

Uitbraak 7
ma

Uitbraakverslag Q-koorts 2008

1. Inleiding (GGD)
2. Samenvatting van de feitenreconstructie (GGD)
3. Tijdbalk
4. Aanpak en beschrijving uitkomsten Q-koortsuitbraak 2008
  - Werkwijze GGD bij meldingen
  - Meldingen 2008
  - Telefonische vragen aan de GGD
5. Brononderzoek (GGD en VWA)
  - Werkwijze VWA bij meldingen
  - Meldingen door GGD in 2008
  - Resultaten brononderzoek
6. Preventieve maatregelen/ bestrijding (VWA)
  - Maatregelen
  - Resultaten enquête geitenhouders
7. Communicatie (GGD)
  - Burgers en algemeen publiek
  - Ketenpartners

Doelgroep uitbraakverslag (voor wie schrijf je het?): collega's VWA en GGD. RIVM? JBZ?

Inleiding

In 2007 kreeg Nederland te maken met de eerste uitbraak van Q-koorts.

Sinds het voorjaar 2007 nam het aantal meldingen van patiënten met Q-koorts in de regio Noordoost Brabant fors toe.

Voor informatie over Q-koorts en de uitbraak in 2007 verwijs ik u naar het uitbraakrapport van 2007.

Het uitbraakrapport van 2008 is geschreven door de GGD Hart voor Brabant en de VWA.

In dit rapport worden de gebeurtenissen rondom de Q-koortsuitbraak in 2008 beschreven.

Samenvatting van feitenreconstructie 2008

Januari en februari

In de eerste maanden van 2008 druppelen er nog steeds uitslagen binnen van patiënten met een eerste ziekte dag in 2007 of begin 2008. Er vinden overleggen plaats over verschillende onderzoeken op humaan en veterinair gebied. Over 2007 worden twee evaluatieonderzoeken uitgevoerd, één door de GGD en één door het CIb. In februari bespreekt de GGD samen met het RIVM over de communicatie van de uitkomsten van het casecontrolonderzoek naar de deelnemers, bevolking en ketenpartners. De LCI geeft een positief bedrijf door in een 2-cijferig postcodegebied binnen ons werkgebied.

Maart

Het RIVM maakt de uitkomsten van het casecontrolonderzoek bekend. De GGD stuurt een brief naar klinici en dierenartsen in haar werkgebied. De GGD geeft presentaties over Q-koorts aan medewerkers op het gebied van infectieziektebestrijding en aan studenten gezondheidswetenschappen aan de VU.

April

Begin april krijgt de GGD een signaal dat er op een geitenbedrijf in het werkgebied veel verwerpingen zijn. Vanaf april is er een toename in het aantal meldingen dat de GGD binnen krijgt, de GGD meldt mogelijke bronnen aan de VWA. De GGD overlegt intern over de te nemen stappen. Het laboratorium van het St Elisabeth ziekenhuis organiseert een refereravond over Q-koorts. Ook GGD Nijmegen ziet een toename in het aantal meldingen.

De GGD stelt een brief op voor VWA ten aanzien van knelpunten bij het brononderzoek.

Mei

In mei verschijnen er verschillende persberichten over Q-koorts, waarin de GGD vernoemt staat en soms ook als woordvoerder optreedt. De boodschap van de GGD hierbij is dat de communicatie tussen de verschillende partijen moet verbeteren. De GGD is ongerust.

GGD Nijmegen heeft een uitbraak bij een GGZ-instelling in hun werkgebied. GGD Hart voor Brabant ondersteunt hen bij de uitbraak.

Half mei krijgt de GGD in één dag 20 meldingen binnen, waarvan een concentratie in het dorp Zeeland. De GGD neemt contact op met de huisarts om te inventariseren wat er in het dorp aan de hand is.

Een dag na de toename in meldingen organiseert de GGD een regionaal Q-koorts overleg. Naast meldingen uit Zeeland komen er signalen uit andere dorpen (Schaijk, Herpen, Oss, Uden, Nistelrode) dat er een toename in het aantal mensen met luchtwegklachten/longontsteking. Van specialisten uit Bernhoven ziekenhuis in Oss hoort de GGD dat er veel patiënten zijn opgenomen met luchtwegklachten, maar ook met een gastro-enteritisbeeld. Specialisten geven aan dat het begonnen is rond het pinksterweekend, en dat het erger is dan vorig jaar. De tweede helft van mei krijgt de GGD veel meldingen van patiënten met Q-koorts.

De GGD informeert klinici over de toename in meldingen. De GGD brengt een persbericht uit. De tekst is tot stand gekomen in samenspraak met VWA, microbioloog en GD. Na het persbericht is er uitgebreide media-aandacht voor Q-koorts. (Manager AGZ is op het journaal)

Eind mei overlegt de GGD met ZLTO over de stand van zaken rondom Q-koorts en mogelijke maatregelen. De GGD overlegt ook met VWS, LNV en CIB over de toename in meldingen. Het is nog steeds een regionaal probleem.

Juni

De meldingen blijven binnen stromen gedurende deze maand. Op 3 juni is het OMT (outbreak management team), gevolgd door het BAO (bestuurlijk afstemming overleg) een dag later. Het OMT richt zich vooral op beleid rond zwangeren en bloeddonoren. Het BAO heeft alle adviezen van het OMT overgenomen. Bureau Infectieziektebestrijding vraagt aan de afdeling epidemiologie van de GGD HvB om kaartjes te maken van de aantallen en later ook de incidenties per postcode en gemeente.

De manager AGZ stelt de wethouders van de gemeenten met de meeste meldingen op de hoogte van de situatie.

Brononderzoek bij de VWA loopt niet zoals gewenst. De GGD hoorde nog niets van de brief die is verstuurd. Vanaf 12 juni geldt een meldingsplicht voor melkschappen en melkgeitenbedrijven die meer dan 5% abortussen hebben. De GGD inventariseert mogelijkheden voor extra inzet van personeel.

Het programma Nova besteedt aandacht aan Q-koorts. De voorzitter van het CIB is aanwezig als inhoudsdeskundige.

Half juni krijgt ook GGD Brabant ZuidOost steeds meer meldingen binnen, vooral uit de regio Helmond Noord. GGD Nijmegen heeft een cluster in een klein dorp aan de Maas.

De GGD krijgt nu ook signalen van huisartsen uit Rosmalen, Vinkel en Geffen. De GGD brengt een bezoek aan een camping in Schaijk waar veel patiënten met Q-koorts verbleven. Doel van dit bezoek was de eigenaren voorlichten en de omgeving in kaart brengen.

VWA organiseert een bijeenkomst in Oss voor bestuurders op 20 juni.

De GGD verstuurt een brief naar de gemeenten in het werkgebied. Afspraak is dat de GGD de aantallen op de website wekelijks vernieuwd en dat de gemeenten wekelijks een overzicht krijgen van het aantal meldingen per gemeente. RMB (adviesdienst voor gemeenten op het gebied van ruimte, milieu en bouwen) en politie Brabant Noord bellen met vragen over bescherming van de toezichthouders/ bezoekers op bedrijven. Gemeente Oss wil een overleg organiseren voor andere gemeenten over de stand van zaken en maatregelen rondom toezichthouders/ bezoekers aan bedrijven.

Juli

In juli komen opnieuw veel meldingen per dag binnen bij de GGD.

De gemeenten in het werkgebied van de GGD HvB krijgen een tekst over Q-koorts aangeboden om op hun website en in een regionale krant te plaatsen.

De GGD voert opnieuw overleg met ZLTO over mogelijkheden voor samenwerking.

Op 9 juli was er overleg met de gemeenten in het raadshuis te Oss. Afspraak: GGD stuurt een brief naar LNV omtrent maatregelen die toezichthouders moeten nemen als zij op een gelten/ schapenbedrijf komen. Daarnaast wordt in de brief ook aandacht gevraagd voor de mogelijke transmissie via mest en de maatregelen die daarop moeten volgen.

Half juli verspreidt de GGD opnieuw een persbericht dat het aantal meldingen van Q-koorts nog niet afneemt.

De VWA meldt dat de meeste bezochte geitenbedrijven positief zijn, ook al hebben de geiten geen verwerpingen. De dieren op kinderboerderijen blijken allemaal negatief.

Op 22 juli komt de gezondheidsraad bijeen om beleid te bepalen voor zwangeren en bloeddonoren. Er is afgesproken dat er geen screening voor zwangeren en voor bloeddonoren komt. Ook zal er een veterinaire bijeenkomst georganiseerd worden.

De GGD heeft overleg met de provincie.

Op 30 juli is het veterinaire OMT. De GGD inventariseert bij andere omliggende GGD's en de knelpunten rondom brononderzoek en maatregelen. In het OMT zijn een aantal afspraken gemaakt, onder andere: enquête VWA over opvolging hygiëne adviezen en inventarisatie mogelijkheden tot het vaccineren van schapen en geiten.

De GGD past de terugrapportagebrief naar behandelaars aan. Het nieuwe advies is dat huisartsen alert moeten zijn op een hartklepgebrek en patiënten waarbij dit geconstateerd is doorsturen naar een specialist voor een echo van het hart.

Eind juli krijgt de GGD signalen van een cluster in Beers.

Augustus

Team infectieziektebestrijding brengt een bezoek aan het bedrijf van Jan van Lokven, voorzitter van ZLTO melkgeitenhouderij.

De GHOR krijgt ook veel vragen over Q-koorts van gemeenten, IZB stelt samen met de GHOR een stukje op.

Half augustus stuurt de GGD opnieuw een brief naar klinici in het werkgebied. De GGD krijgt nog een aantal achteraf meldingen van het laboratorium Saltro.

In augustus komen er vragen binnen van het waterschap. Welke risico's lopen mensen die de dijken maaien waar schapen lopen?

In augustus stuurt de GGD de laatste wekelijkse update van de aantallen naar de gemeenten, daarna maandelijks.

September

De GGD heeft overleg met de provincie over de Q-koortsproblematiek.

Een artikel van de microbiologen over de follow-up **Q-koorts is geplaatst in de NVMN??**

Oktober

In oktober start de vaccinatiecampagne voor schapen en geiten in een straal van 45 km rondom Uden. De GGD is aanwezig bij de aftrap van de campagne om de pers te woord te staan.

November

Op 4 november is een bewonersavond in Herpen georganiseerd door de huisartsen over Q-koorts. De GGD verzorgt een presentatie, als ook de VWA, het RIVM en een longarts. In september is een symposium 'Zoönosen van alledag' georganiseerd door het RIVM. Een arts infectieziektebestrijding van de GGD HvB doet een presentatie. Op 19 november vindt een deskundigenberaad plaats, dit is het vervolg op het OMT en BAO van juli.

December

Begin december heeft de GGD overleg met de VWA over de meldingen en meststromen vanaf geitenbedrijven. Hieruit blijkt dat de meeste mest van Brabantse geitenbedrijven in Brabant blijft of in de provincie Gelderland is uitgereden.

In december is de andere helft van het team op bezoek geweest bij een geitenhouder in Vinkel.

De GGD Hart voor Brabant kreeg in totaal 711 meldingen in 2008 van mensen met een Q-koortsinfectie.

Aanpak/ methodologie en beschrijving uitkomsten (epidemiologisch, laboratorium, veterinair)

Werkwijze van de GGD bij meldingen

Q-koorts is een meldingsplichtige ziekte. Vanaf 1 december 2008 is de wet Publieke Gezondheid van kracht. Deze wet schrijft voor dat de laboratoria en behandelend artsen een patiënt met Q-koorts moeten melden aan de GGD. Q-koorts patiënten moeten gemeld worden als het bloedonderzoek een Q-koorts infectie bewijst en de patiënt klachten heeft die bij Q-koorts passen (koorts, een longontsteking of een leverontsteking).

Een taak van de GGD is na te gaan waar patiënten Q-koorts opgelopen kunnen hebben. De meldingen van Q-koorts patiënten komen binnen bij het bureau infectieziektebestrijding van de GGD.

Een arts of een sociaal verpleegkundige van de GGD neemt naar aanleiding van de melding contact op met de behandelend arts, voor een aantal aanvullende gegevens. Als de patiënt op de hoogte is en de GGD toestemming heeft, probeert de sociaal verpleegkundige daarna telefonisch contact te leggen met de patiënt.

Alle aanvragende artsen krijgen naar aanleiding van de melding een terugrapportagebrief, waarin staat wanneer de GGD contact heeft gehad met de patiënt. In deze brief wordt ook verwezen naar de arts-microbioloog voor adviezen over behandeling en vervolgonderzoek. De GGD geeft hier geen adviezen over, omdat deze expertise bij de arts-microbioloog ligt.

Tijdens het gesprek met een patiënt geeft de sociaal verpleegkundige voorlichting en gaat zij na met behulp van een vragenlijst of er direct of indirect contact is geweest met dieren of met risicobedrijven. De GGD meldt, door de patiënten genoemde, bedrijven aan de VWA. Als er meerdere patiënten in de buurt van een bepaald bedrijf wonen, wordt dit ook doorgegeven aan de VWA. De GGD inventariseert ook bij gemeenten risicovolle bedrijven.

Tijdens telefoongesprekken met huisartsen en specialisten vraagt de medewerker van de GGD nadrukkelijk naar de hoeveelheid patiënten die zich bij de arts melden met luchtwegklachten of longontsteking, om een beeld te krijgen van de ziektelast in de bevolking.

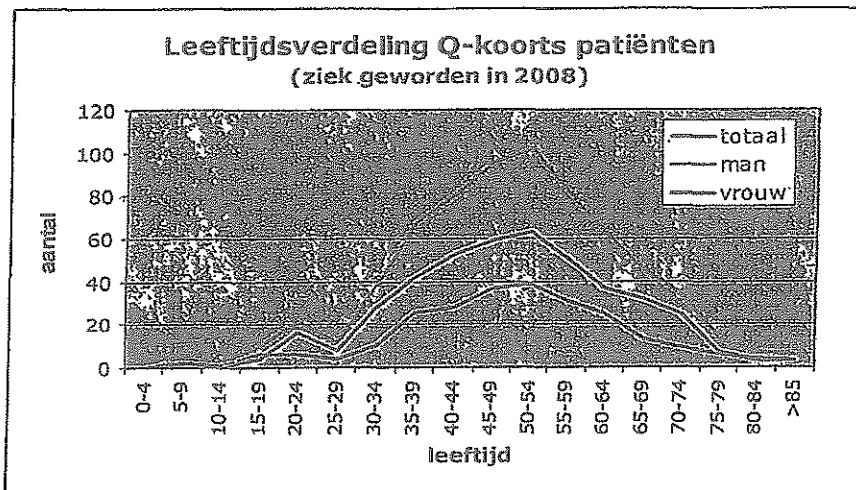
De GGD houdt een geografisch overzicht bij van de woonadressen van patiënten met Q-koorts.

Meldingen 2008

In 2008 sprak de GGD met 98% van de patiënten. Bij een gedeelte van de gemelde patiënten is een huisbezoek afgelegd.

In 2008 kreeg de GGD Hart voor Brabant 711 meldingen van bewezen Q-koorts. In heel Nederland waren dit er 999.

Van de 711 meldingen van de GGD Hart voor Brabant zijn 20 patiënten in 2007 ziek geweest en van 7 patiënten was niet precies duidelijk wanneer zij ziek waren. De overige 684 gemelde patiënten zijn in 2008 ziek geweest. Van de 711 patiënten waren er 447 man (63%). In 2007 was dit 61%. De leeftijdsverdeling is weergegeven in grafiek 1.

Grafiek 1: leeftijdsverdeling Q-koortspatiënten met eerste ziektedag in 2008

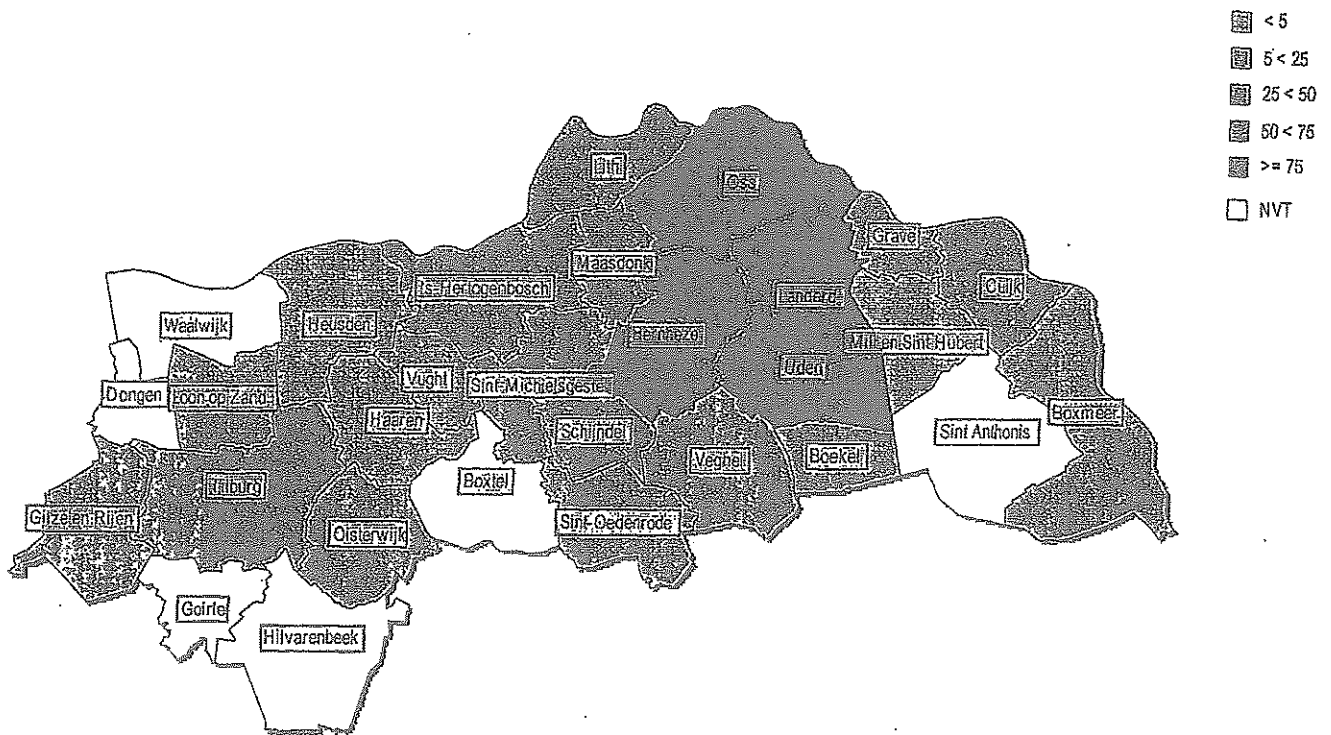
In 2008 was 17% van de gemelde patiënten opgenomen in het ziekenhuis vanwege Q-koorts. In 2007 was dit 46%.

Tabel 1 geeft het aantal Q-koorts meldingen per gemeente weer. In figuur 2 is dit grafisch weergegeven.

Gemeente	aantal
Bernheze	110
Boekel	2
Boxmeer	1
Cuijk	8
Gilze Rijen	1
Grave	6
Haaren	3
's-Hertogenbosch	43
Heusden	4
Landerd	129
Lith	29
Loon op Zand	1
Maasdonk	41
Mill en St. Hubert	3
Oisterwijk	3
Oss	142
Schijndel	5
St. Michielsgestel	11
St. Oedenrode	4
Tilburg	13
Uden	105
Veghel	17
Vught	3
Totaal	684

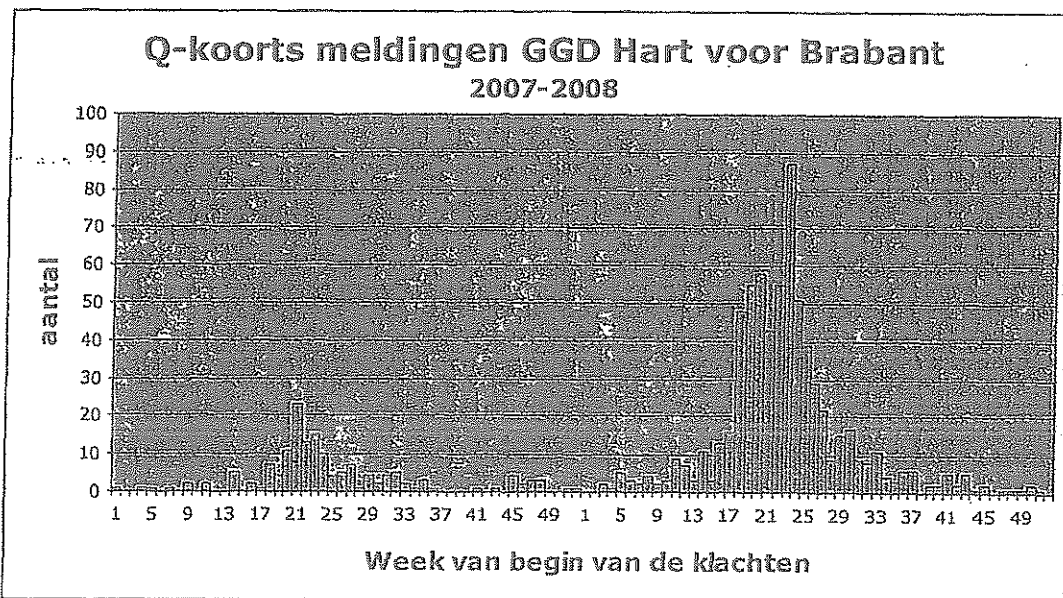
Tabel 1: aantal Q-koorts meldingen met een eerste ziektedag in 2008 per gemeente

Figuur 2: aantal Q koorts meldingen met een eerste ziektedag in 2008 per gemeente

Bron: agz administratie

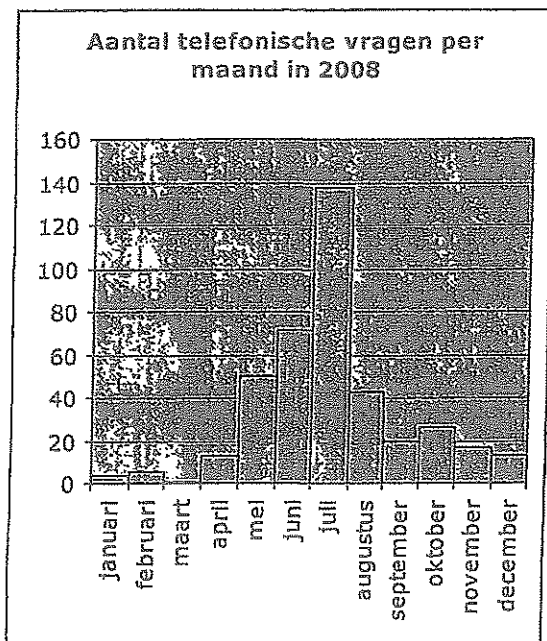
Het bureau infectieziektebestrijding van de GGD Hart voor Brabant ontving de meeste meldingen in juli 2008 namelijk 244. De meeste patiënten kregen klachten in de maanden mei en juni, namelijk 439. In grafiek 2 is weergegeven in welke week patiënten in 2007 en 2008 ziek werden.

Grafiek 2: de Q-koorts meldingen weergegeven naar week dat de ziekte begon.

Telefonische vragen aan de GGD

In 2008 belden 403 mensen de GGD Hart voor Brabant met vragen over Q-koorts. Ongeveer 20% van de totaal 2000 telefonische vragen ging over Q-koorts. De meeste vragen werden gesteld door het algemeen publiek. De overige vragen kwamen van medische professionals.

Grafiek 3: telefonische vragen over Q koorts per maand in 2008

Brononderzoek

De GGD gaf diverse locaties van mogelijke bronnen aan de Voedsel- en Waren Autoriteit (VWA) door. De VWA bekeek vervolgens of nader onderzoek mogelijk was. Omdat het niet mogelijk en nodig is om alle contacten tussen mensen en dieren te melden stelde de GGD Hart voor Brabant criteria op voor meldingen aan de VWA.

Situatie	Melden
Geografische clusters dat wil zeggen ≥ 3 binnen de 2 weken. Of een kleiner aantal als blijkt dat er het jaar ervoor al een patiënt was binnen hetzelfde geografische gebied. NB geef op de melding altijd een potentiële bron in de omgeving aan omdat de VWA de melding anders niet oppakt.	JA Altijd met kaartje. Toestemming vragen niet nodig in verband met potentiële bronnen. Arts meldt dit en informeert andere artsen hierover.
Individueel geval	
Geen potentiële bron aan te wijzen	NEE
Geen direct contact potentiële bron – bijvoorbeeld woont alleen in de buurt van	NEE
Wel direct contact potentiële bron (bedrijf/product).	Overweeg melden: na toestemming patiënt
Wel direct contact potentiële bron: Eigen beesten: hobby/grootbedrijf Beroepsmatige betrokkenheid.	Melden na toestemming van de patiënt. Leg eventueel contact met het desbetreffende bedrijf. Bespreek het melden en wat VWA doet.
Duidelijke geografische overlap met geval in regio jaar ervoor.	Maatwerk.

Schema 1: meldingscriteria welke de GGD HvB hanteert voor meldingen aan VWA

De GGD meldt digitaal aan de meldkamer van de VWA, met een cc aan de regionale dierenarts (dierziekte resp. zoönosedeskundige). Voor de digitale melding is een meldingsformulier ontwikkeld.

De meldkamer VWA gaf de GGD melding door aan de unit Veterinair incident en crisiscentrum (VIC). Het VIC stuurde vervolgens een opdracht samen met een instructie over de uit te voeren werkzaamheden aan de VWA regio Zuid. Vanuit het regiokantoor werd een dierziekte/zoönosedeskundige dierenarts aangewezen de melding af te handelen. Afhankelijk van de inhoud van de melding, verdere informatie of kennis van de

situatie uit de Q-koorts situatie 2007 werd op verdachte bedrijven met kleine herkauwers (schapen, geiten) een onderzoek gestart of de melding werd meteen afgesloten. De GGD heeft een overzicht van alle meldingen aan VWA in een excelbestand.

In 2008 meldde de GGD 45 bedrijven en clusters. De verdeling over de verschillende gemeenten staat in tabel 2.

Gemeente	Meldingen aan VWA
Bernheze	5
Cuijk	1
's-Hertogenbosch	2
Landerd	8
Lith	4
Maasdonk	6
Oss	9
Schijndel	1
St Oedenrode	1
Tilburg	1
Uden	3
Veghel	1
Overig (andere regio)	3
Totaal	45

Tabel 2: aantal meldingen door de GGD aan de VWA in 2008 per gemeente

De GGD kreeg 29 bevestigingsbrieven en 2 bevestigingsmails van de VWA dat de melding in goede orde is ontvangen. In de brief staat ook het meldingsnummer waaronder de casus is geregistreerd bij de VWA.

De VWA stuurde een brief als het onderzoek vertraging heeft opgelopen, in totaal kreeg de GGD in 2008 26 vertragingsbrieven.

Daarnaast stuurt de VWA een brief met de resultaten van het brononderzoek aan de melder. De GGD kreeg 16 brieven met de uitslagen van het brononderzoek indien uitgevoerd.

In de loop van 2008 is de samenwerking van GGD en VWA steeds intensiever geworden. Medewerkers van bureau infectieziektebestrijding hebben regelmatig overleg met dierenartsen van de VWA. Telefonisch is er uitwisseling over de stand van zaken omtrent het brononderzoek. Daarnaast zijn er verschillende overleggen geweest om de resultaten uit het brononderzoek van VWA naast de resultaten uit de vragenlijsten van de GGD te leggen.

Resultaten brononderzoek (VWA)

Uitgangspunt van alle onderzoeken van de VWA is het feit dat Q-koorts in Europa en andere delen van de wereld endemisch is vooral bij runderen, schapen en geiten. De vaststelling van Q-koorts op een verdachte boerderij moet daarom niet betekenen dat de gemelde humane gevallen in samenhang staan met de onderzochte boerderij. De besmetting kan ook van andere boerderijen afkomstig zijn.

Voor een brononderzoek werd gestart werd elke melding uit epidemiologisch oogpunt bekeken. Vaak werd nog meer informatie verzameld door contact op te nemen met de GGD of de patient. Als de informatie te vaag was, geen duidelijke verband tussen dier en mens gelegd kon worden of resultaten uit eerdere onderzoeken in de gemeente bekend waren werd geen brononderzoek verricht.

Op 32 geiten en schapenhouderijen werd wel bronopsporing verricht.

Aantal verdachte bedrijven	Resultaat van het onderzoek
15	geen bronopsporing verricht - geen duidelijke aanwijzingen of er waren Q-koorts positieve bedrijven bekend uit eerdere onderzoeken in de gemeente
22	Q-koorts vastgesteld
10	onderzoek op Q-koorts verliep negatief

Tabel 3: Resultaten van het brononderzoek

Q-koorts werd op 22 geiten resp. schapenhouderijen vastgesteld. Dat betekent niet dat ook op andere niet onderzochte bedrijven in de omgeving Q-koorts aanwezig kon zijn.

Positieve bedrijven worden in volgende gemeenten of deelgemeenten gevonden (Tabel 4).

Gemeente	Aantal positieve bedrijven
Oijen	1
St. Oedenrode	1
Overasselt	1
Zeeland	2
Odiliapeel	2
Schaijk	4
Reek	1
Vinkel	2
Beers	1
Afferden	1
Lith	1
Maren Kessel	1
Nuland	1
Cuijk	1
Rosmalen	1
Herpen	1

Tabel 4: Q-koorts positieve bedrijven per gemeente

Preventieve maatregelen en bestrijding

In 2008 heeft de Q-koorts epidemie zich onder de bevolking steeds verder uitgebreid. Dat was aanleiding voor het ministerie van LNV de meldingsplicht voor Q-koorts wettelijk vast te leggen en gelijktijdig samen met het ministerie van VWS maatregelen af te kondigen die de verspreiding van Q-koorts moeten beperken.

Meldingsplicht en voorzorgmaatregelen

De verplichting tot kennisgeving, bedoeld in de artikelen 19 en 100 van de wet, van verschijnselen van Q-koorts bij schapen en geiten die bestemd zijn voor de melkproductie, geldt in elk geval:

- a. ten aanzien van bedrijven met 100 of meer volwassen schapen of geiten, waar zich in een periode van 30 dagen bij meer dan 5% van de drachtige schapen of geiten een geval van abortus voordoet;
- b. ten aanzien van bedrijven met minder dan 100 volwassen schapen of geiten, waar zich in een periode van 30 dagen drie of meer gevallen van abortus voordoen.

Het ministerie van LNV heeft naast de meldingsplicht op 12 juni 2008 samen met het ministerie van VWS de volgende maatregelen uit voorzorg afgekondigd:

Bij bedrijven waar besmetting is vastgesteld geldt een verbod van drie maanden op het uitmesten van de stal en het uitrijden van mest. In die tijd vindt een behoorlijke reductie plaats van de besmetting van de mest.

- Als de potstal vol is, is er een ontheffing mogelijk van de Voedsel en Waren Autoriteit. Die bekijkt ter plekke wat de alternatieven zijn.

- Er mogen geen bezoekers komen in de stallen van besmette bedrijven.
- Het ministerie van VWS overlegt met het RIVM of bij zelfkazende boeren die getroffen worden door een besmetting de rauwe melk gepasteuriseerd dient te worden.
- Er wordt bekeken of een nieuw vaccin dat nu wordt uitgetest in Denemarken en Frankrijk, ook in Nederland experimenteel kan worden toegepast.
- De melkgeiten en -schapensector wordt geadviseerd om voor het begin van de lammerperiode in februari de stal uit te mesten. Bacteriën die bij eventuele abortussen vrijkomen, worden dan geruime tijd in het stro bewaard. In die tijd vindt een behoorlijke reductie plaats van de besmetting.

Vaccinatie

Als belangrijke voorzorgmaatregel werd door het ministerie LNV besloten in het besmette gebied geiten en schapen te vaccineren.

Deze maatregel is in de herfst uitgevoerd. Er konden alleen dieren gevaccineerd worden die niet drachtig waren. Het effect wordt pas in het voorjaar 2009 duidelijk.

Hygiëneadviezen van GD/ VWA/ PVE

In het jaar 2008 werd door vele instanties voorlichtingsmateriaal en adviezen uitgebracht. Alle informatie materialen hadden hetzelfde doel - kennis over de ziekte, hygiëne en beschermingsmaatregelen onder veehouders en burgers te verspreiden. Ook tijdens bedrijfsbezoeken door de eigen dierenarts, GD dierenarts of VWA dierenarts werden adviezen gegeven.

Aan het eind van 2009 werd begonnen een hygiëneplan voor melkgeiten en melkschapenhouderijen op te stellen om het hygiëneniveau op deze boerderijen te verhogen en daarmee de verspreiding van de Q-koorts bacteriën te verlagen.

Enquête bij melkgeiten en melkschapenhouders in het gebied in een straal van 45 km rondom Uden.

Aanleiding was de Q-koorts-epidemie in Noord - Brabant en Zuid Gelderland. Aangezien Noord - Brabant een concentratiegebied van melkgeiten bedrijven is werd ervan uitgegaan dat de melkgeitenhouderij de waarschijnlijke bron voor de epidemie bij mensen is.

Doelen van de enquête:

- Inzicht te krijgen in de bedrijfsvoering
- Inzicht te krijgen in het naleven van de GD adviezen en in de toegepaste hygiënemaatregelen
- In het vervolg doelbewuste maatregelen nemen die bijdragen aan de bestrijding van Q-koorts

Resultaten

Algemene gegevens

- Op 39 geitenhouderijen werd de enquête door de eigen dierenarts uitgevoerd vaak begeleid door een medewerker van de VWA of de GD.
- Kleinste bedrijf 20, grootste bedrijf 8900 dieren

Indeling na aantal dieren:

< 500	500-1000	> 1000-2000	>2000
5	19	12	3

Gezondheidsstatus van de bedrijven

- Algemene status: 36 goed, 1 bedrijf met een Q-koorts uitbraak, vaak genoemd paratuberculose, clostridieninfecties, coccidiose
- Vruchtbaarheid: 35 bedrijven geen problemen, 1 bedrijf Q-koorts, oorzaak van de problemen waren buiten seizoen werken, voedingsproblemen, clostridien...
- Bekend met meldingsplicht: 36 bedrijfsleiders

Hygiëne- en preventiemaatregelen Q-koorts

- 12 bedrijfsleiders = 31% waren niet bekend met de adviezen van de GD
- 21 bedrijfsleiders gaven aan dat ze de adviezen toepassen, maar vaak alleen die maatregelen die praktisch toepasbaar zijn
- Maar bedrijven die de maatregelen van de GD niet toepassen of niet bekend waren met de adviezen namen eveneens hygiënemaatregelen

Vaak genoemde maatregelen

- zo min mogelijk bezoeker op stal
- algemene hygiënemaatregelen
- verworpen vruchten en nageboorten uit de stal verwijderen -- vaak genoemd
- mest direct laten onderwerken, afdekken
- bestrijding van ongedierte

Bedrijfsvoering met betrekking tot de mestproblematiek

Frequentie van het uitmesten

1x	2x	3x	4x	5x	>5x
6	14	10	3	2	3

- 35 bedrijven hebben een potstal
- 23 bedrijven laten de mest op vaste tijden afvoeren, vooral in het voor en najaar. Meestal wordt voor het aflammeren uitgemest
- 13 bedrijven laten de mest het hele jaar door afvoeren -- afhankelijk van de afzetmogelijkheden?
- Op 21 bedrijven wordt de mest niet afgedekt, hij wordt meestal direct in open containers of open laadbak afgevoerd
- Op 11 bedrijven wordt de mest afgedekt als hij langer blijft liggen
- Door de bedrijven worden 25 loonwerk bedrijven en 24 mesthandelaars ingehuurd. 20 bedrijven geven aan dat de mest binnen een dag ondergewerkt wordt.
- Op 4 bedrijven wordt de mest gedeeltelijk op grasland uitgebracht.

Inschatting van de bedrijfsvoering door de eigen dierenarts ivm Q-koorts

- Bedrijfsvoering op 30 bedrijven als goed ingeschat, op 9 bedrijven verbeteringen aan te bevelen

- Op 24 bedrijven worden door de practicus adviezen gegeven

Samenvatting en conclusies

De enquête werd door de dierenartsen en de meeste bedrijven als zinvol ervaren

- De bedrijven zijn goed met de wetgeving tav de meldingsplicht van Q-koorts bekend
- De diergezondheid en vruchtbaarheid is goed, 1 bedrijf Q-koorts met abortussen
- De informatievoorziening moet verbeterd worden, maar tweederde van de bedrijven waren met de adviezen van de GD bekend
- De verspreiding van de Q-koorts bacterie kan door verbeterde werkwijze tijdens het uitmesten gereduceerd worden. De loonwerkers en de mesthandelaars moeten bij deze problematiek betrokken worden.
- Verder onderzoek is nodig - is al begonnen resp. gepland

Communicatie

Burgers en algemeen publiek

De GGD informeerde burgers en algemeen publiek op verschillende manieren. Er zijn een 5-tal persberichten uitgegaan over Q-koorts in 2008. Informatie uit deze persberichten zijn geplaatst in verschillende (regionale) bladen. Daarnaast is de informatie op de website van de GGD HvB steeds geactualiseerd. De GGD bood gemeenten informatie over Q-koorts en met welke klachten mensen naar de huisarts moeten gaan en zich moeten laten testen. De gemeenten konden deze informatie op hun website of in regionale bladen plaatsen.

Daarnaast belden er veel mensen met vragen naar de GGD (zie hoofdstuk die en die)

- Op 5 maart, 28 mei, 2 juli, 16 juli en 9 oktober heeft de GGD persberichten uit gedaan over Q-koorts: www.ggdhartvoorbrabant.nl/GGD/Persbericht/2008/index.html
- Vanaf juni 2008 tot augustus werd het aantal meldingen van Q-koorts wekelijks geüpdate op de website van de GGD. Daarna maandelijks.

Ketenpartners/ klinici/ etc

Klinici en dierenartsen

Klinici zijn in februari voor het eerst geïnformeerd over Q-koorts en op welke symptomen ze alert moeten zijn. Later in het jaar zijn zij in mei en in augustus per brief geïnformeerd. De brieven zijn alle te vinden op de website van de GGD Hart voor Brabant. Deze brieven zijn verstuurd naar huisartsen, longartsen, internisten, cardiologen, kinderartsen, microbiologen, verloskundigen, gynaecologen en dierenartsen. Aan het einde van 2008 is een evaluatie uitgevoerd naar de informatievoorziening naar klinici. Er zijn 891 enquêtes verstuurd. De respons is 43%.

De uitkomsten zijn:

• Inhoudelijk voldoende informatie gekregen	91 %
• Informatie op het juiste tijdstip	83 %
• Voldoende ondersteund door de GGD	80 %
• Rol GGD duidelijk	85 %
• Contact gezocht/gehad met de GGD	15 %
• Informatie per brief is de juiste manier	91 %

Gemeenten

De gemeenten zijn op verschillende manieren geïnformeerd over Q-koorts. De ambtenaar volksgezondheid van de gemeenten in het werkgebied ontving van juni tot en met augustus wekelijks en daarna maandelijks informatie over het aantal meldingen van Q-koorts in hun gemeente. De ambtenaar volksgezondheid was voor het bureau infectieziektebestrijding de contactpersoon met betrekking tot Q-koorts. In juni gaf de GGD een presentatie over Q-koorts aan de burgemeesters van de veiligheidsregio Brabant Noordoost. In juli stuurde de GGD aan de gemeenten informatie voor de gemeentelijke website of lokale krantjes

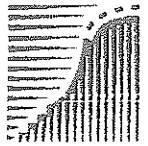
Daarnaast zijn er nog diverse bijeenkomsten georganiseerd vanuit gemeenten dan wel vanuit de GGD om gemeenten te informeren over de stand van zaken. In het voorjaar van 2009 zal de GGD gaan evalueren hoe gemeenten de informatievoorziening over Q-koorts door de GGD beoordelen.

Diverse doelgroepen

Medewerkers hebben een aantal presentaties/ voorlichting- gehouden over Q-koorts:

- o Maart: Transmissiedag voor artsen en verpleegkundigen van GGD'en
- o Maart: VU Amsterdam, Studenten Gezondheidswetenschappen
- o April: arts microbiologen in opleiding, Tilburg
- o Mei: opleiding arts Maatschappij en Gezondheid, Amsterdam
- o November: Bewonersavond Herpen
- o November: Zoönosedag, Bilthoven
- o December: aan schaphouders op een bijeenkomst van de ZLTO

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA 's-GRAVENHAGE

landbouw, natuur en
voedselkwaliteit

naam van	nr. kamers	epicentrum	datum
		VD. 2009/172	4 februari 2009
onderwerp		doorkiesnummer	bijlagen
Maatregelen Q-koorts		3784739	1

Geachte Voorzitter,

Met deze brief wil ik u informeren over de preventieve maatregelen tegen Q-koorts in 2009. Deze maatregelen heb ik samen met de minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) vastgesteld. Zo wil ik de kans verkleinen dat in 2009 veel mensen ziek worden door Q-koorts.

Vanaf maandag 2 februari 2009 moeten bedrijven met meer dan 50 melkgeiten en melkschappen voldoen aan een hygiëneprotocol. Verder zal in een groot gebied in Zuid-Nederland (zie bijlage) vaccinatie tegen Q-koorts verplicht worden gesteld.

Q-koorts

In 2007 en 2008 was er sprake van een humane Q-koortsepidemie in Zuid-Nederland. In 2008 zijn ongeveer 1000 patiënten geregistreerd. Een epidemie met een dergelijke omvang is niet eerder beschreven. Daarom heb ik, samen met mijn collega van VWS, besloten extra maatregelen te nemen om de kans op een verdere uitbreiding van de epidemie de komende jaren te verminderen.

Vorig jaar heb ik om dezelfde reden ook al enige maatregelen ten aanzien van besmette bedrijven genomen. Ik heb een meldplicht ingesteld voor bedrijven met ernstige Q-koortsp Problemen (veel aborterende dieren). Op deze bedrijven geldt een verbod op het uitmesten van de stal, het uitrijden van mest en een bezoekverbod (er mogen alleen mensen in de stallen van besmette bedrijven komen, die vanwege hun beroep of bedrijf er moeten zijn). Deze maatregelen blijven van toepassing.

Samen met het bedrijfsleven heb ik een hygiëneprotocol opgesteld. Dit protocol geldt voor alle professionele melkgeiten- en melkschaphouderijen in Nederland, ongeacht of er Q-koorts op het bedrijf is vastgesteld of niet. De maatregelen uit het protocol hebben onder andere betrekking op: de algemene hygiëne op het bedrijf, de wijze en tijdstippen van uitmesten, de opslag en de wijze van uitrijden van mest. Een aantal van deze voorwaarden heb ik in regelgeving opgenomen die per 2 februari van kracht is geworden. De overige maatregelen gelden als advies. De melkverwerkende industrie werkt aan een contract met het Landbouwer-Zakelijke Samenwerkingsverband voor het toezicht op het protocol waarvan ik u vooraf bericht heb gegeven. Het Landbouwer-Zakelijke Samenwerkingsverband zal de maatregelen van het protocol waarborgen voor het leveren van de melk.

Datum
4 februari 2009

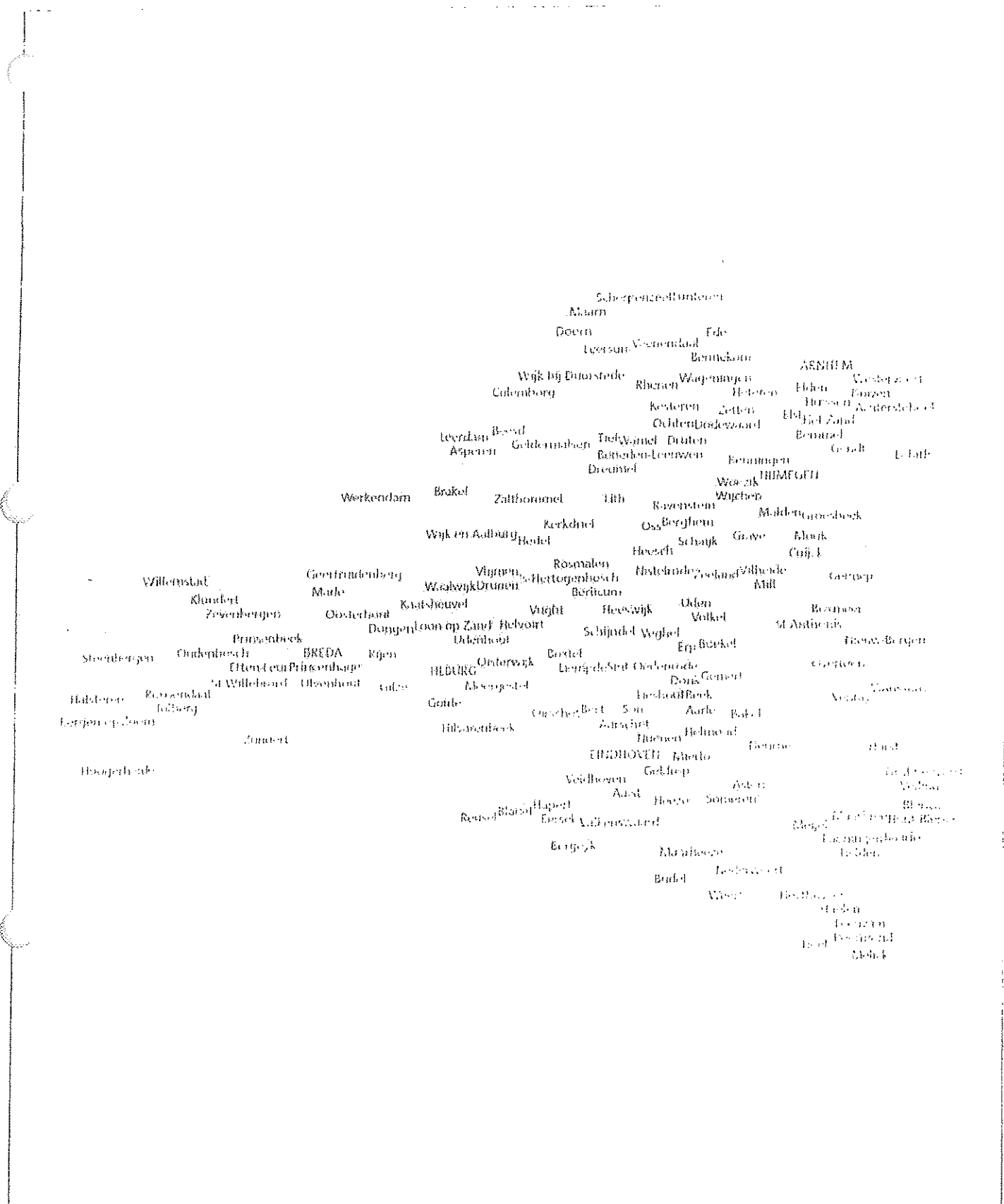
Kenmerk
VD. 2009/172

Vervolgblad
2

Daarnaast heb ik een gebied vastgesteld waarbinnen vaccinatie tegen Q-koorts verplicht wordt voor schapen en geiten op de professionele melkgeiten- en melkschapebedrijven en bedrijven met een publieksfunctie. Een professioneel bedrijf heeft meer dan vijftig dieren. Kinderboerderijen en zorgboerderijen zijn voorbeelden van bedrijven met een publieksfunctie. Ik heb besloten de vaccinatie verplicht te maken om zo te bereiken dat een voldoende groot deel van de dieren in het betreffende gebied gevaccineerd wordt. Op die manier is de kans dat een positief gevolg voor de volksgezondheid bereikt wordt zo groot mogelijk. Buiten dit gebied wordt vaccineren verplicht voor schapen en geiten op bedrijven die sinds 2005 een Q-koortsuitbraak hebben gehad of die in 2009 krijgen. Indien voldoende vaccin beschikbaar is, wordt vrijwillige vaccinatie tegen Q-koorts mogelijk gemaakt voor alle bedrijven in Nederland die buiten de vaccinatieplicht vallen. De details van de vaccinatiecampagne (financiering, uitvoering, monitoring) worden deze maand verder uitgewerkt.

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN
VOEDSELKwaliteit,

G. Verburg

Q-koorts 2009
d.d. 21-01-2009

Gemeente van Landbouw
 Gemeente van Veehouderij
 Gemeente van Huisdieren
 Gemeente van Rundervee

